

Jacob Nagelhout; het verhaal van de familie

In de Driuwpoelle van maart stond een kort verslag van de Slag om de Wellebrêge op 15 april 1945 waarbij de 28-jarige Jacob Nagelhout op de dag van zijn verjaardag om het leven kwam door een gewerschot van een Duitse soldaat die aan de overkant van de Welle in een boom zat. Het wrange is, dat het gebeurde op dezelfde dag dat de Canadezen Leeuwarden binnenreden, vlak voordat Friesland was bevrijd. Na de verplaatsing van de Wellebrug in 2013, werd op het laatste stukje van de Strjitwei een monument met informatie geplaatst, dat ons aan deze slag herinnert. Het plan was om daar op 15 april, 75 jaar na de bevrijding, een herdenking te houden. Onder meer de beide nog in leven zijnde zussen van Jacob, Johanna en Marieke, en een vertegenwoordiger van Dorpsbelangen zouden daar bloemen en kransen leggen. Een afgevaardigde van de gemeente Súdwest-Fryslân zou een korte toespraak houden. Ook waren er nabestaanden van andere leden van de verzetsgroep uitgenodigd. Vanwege het coronavirus ging de herdenking niet door. Een teleurstelling voor de organisatie en de familie. 'Ja, heel jammer, we hadden er naar uitgekeken maar het kan even niet anders', zo reageerde Johanna Nagelhout teleurgesteld.

Samen met haar nicht Agatha Walsweer-Naghelhout, die (zeker in deze coronatijd) een grote steun is voor de zus van haar vader, gaan we op de zonnige morgen van Koningsdag praten over de impact die het overlijden van Jacob (hij werd ook vaak Jaap genoemd) op de familie had. Johanna, 94 jaar, en volgens ons de oudste inwoner van het dorp, had ook graag zus Marieke (83) die in Amersfoort woont, bij het gesprek gehad. Gezien het virus leek het toch beter van niet. Johanna weet er zelf ook nog veel van

en vindt het ook wel fijn om het er over te hebben; erover praten is ook een manier van herdenken. We doen dat, rekening houdend met de anderhalve meter, bij een kopje koffie met een oranje tompouce en met familiefoto's, documenten en krantenartikelen die ze bewaard heeft. Ook de blauwe BS (Binnenlandse Strijdkrachten) armband van Jacob is bewaard gebleven. Bijzonder en ontroerend wanneer je bedenkt dat hij die ook om heeft gehad op de bewuste dag.

Johanna Nagelhout.

De N.B.S. band van Jacob Nagelhout (foto Siemon de Vries).

*Veronica (Fetsje) de Blaauw,
de verloofde van Jacob Nagelhout.*

Jacob tijdens zijn militaire diensttijd (voor het uitbreken van de oorlog) te paard in het uniform van de Cavalerie.

Verloofd

Op een van de foto's zit Jacob tijdens zijn militaire diensttijd (voor het uitbreken van de oorlog) te paard in het uniform van de Cavalerie, volgens Johanna was hij 'ergens in Brabant' gelegerd. Hij was toen 22 jaar en verloofd met Fetsje de Blaauw uit Bakhuizen (officieel heette ze Veronica, maar ze werd altijd Fetsje genoemd-HW). Eigenlijk hadden ze willen trouwen, maar Jacob dacht dat het beter was om te wachten tot de oorlog voorbij was. Wanneer hij zich bij de verzetsgroep Woudsend heeft aangesloten, weet Johanna niet: 'Hij praatte thuis nooit over wat hij deed, maar we hadden het wel in de gaten, zeker toen hij zo'n half jaar voor de bevrijding werd opgepakt. Hij had toen op Waterloo bij boer Hendrik Atsma gewerkt en was op weg naar huis toen hij door een Duitse patrouille werd aangehouden en in Sneek op het politiebureau in de cel belandde. Ik ben daar nog met Fetsje bij hem op bezoek geweest. We mochten even met hem praten, maar waarom hij daar zat heeft hij nooit verteld'. Op een gegeven moment werd Jacob weer vrijgelaten en kon vanaf Sneek een stukje meerijden bij iemand achterop de fiets en het laatste stukje heeft hij gelopen.

Johanna schiet bij de herinnering in de lach: 'Hij liep op sokken en voordat hij thuis was -wij zaten te eten- kwamen mensen al vertellen: 'Jim Jappie is wer vrij, hy komt er oan hjer'. Op sokken dus'.

Gevoel van spijt

Ineens ernstig: 'Ik weet nog goed toen hij zaterdagavond, die 14^e april, afscheid van ons nam en zei: 'Ik ben bij deze groep gegaan, maar ik heb er eigenlijk spijt van. Want er zijn dingen gebeurd die niet kloppen'. Daarmee doelde

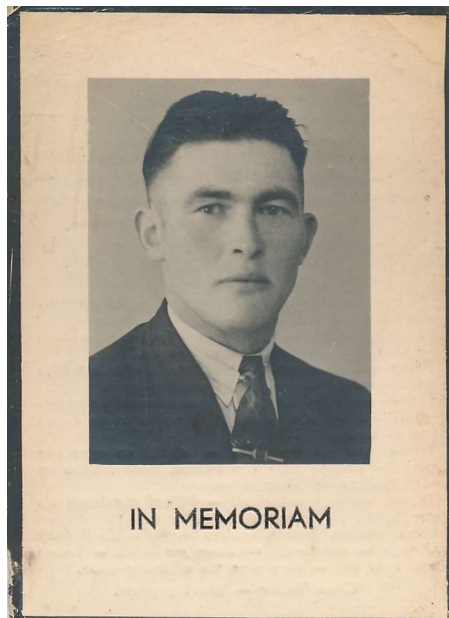
Jacob op enkele verdachte gebeurtenissen die wezen op verraad binnen de groep. Een dag later, op de bewuste zondagmiddag, werd hij, liggend achter het polderdijkje, getroffen door het schot van de Duitse soldaat, die op zijn beurt ook werd neergeschoten. Bij de slag bij de Welle waren die zondag ook enkele verzetsmensen van Heeg betrokken en na het schieten was Jelle de Jong een van de eersten die Jacob te hulp snelde. De twee kenden elkaar omdat ze samen in onder andere Heeg en Hommerts ondergedoken hebben gezeten en goed bevriend waren geraakt. Jacob leefde nog even en stierf in de armen van Jelle. Jelle is de vader van Maaïke (van Hayo) de Vries. Zij hoorde dit verhaal van vader Jelle toen hij niet lang meer te leven had. Ze heeft het - heel lang niet wetende dat er nog een zus van Jacob in het dorp woonde - onlangs aan Johanna verteld. Johanna: ' We hebben er allebei bij zitten huilen, heel indrukwekkend en heftig want dan komt alles weer boven'.

Het bericht dat Jacob was overleden deed al snel de ronde in Woudsend. Pastoor Gerrit van Dijk kwam het de familie vertellen. Johanna: 'Ze hebben Jacob eerst nog naar een gebouwtje bij de kerk in Jutrijp gebracht en er moesten twee van ons naar toe om te bevestigen dat het Jacob was. Mijn broer Wijbe en zus Beitske zijn daar toen heengegaan en ik weet nog dat mijn moeder zei dat ze zijn persoonlijke spullen, zoals zijn ring en horloge, mee naar huis moesten nemen. Bleek dat er niks meer was, dat had 'men' al afgepakt. Wie? Dat is altijd een vraagteken gebleven.

†
 Met groot leedwezen geven wij
 U kennis van het overlijden van
 onzen onvergetelijken Zoon,
 Broeder en Verloofde,
JACOB NAGELHOUT, geboren
 15 April 1917 te Woudsend,
 sneuvelde hij bij de bevrijding
 van zijn land op 15 April 1945.
 C. Nagelhout—H. Nagelhout-
 Bleeker en Kinderen.
 Veronica de Blaauw, Verloofde.
 Woudsend, 15 April 1945.

*De overlijdensadvertentie in de
 Balkster Courant van 28 april
 1945.*

Jacob is toen nog naar Sneek
 gebracht, maar hij heeft daarna hier
 thuis in de voorkamer opgebaard
 gestaan'.

†
 Gedenk in uwe Godvruchtige gebeden de ziel van
JACOB NAGELHOUT,
 geboren te Woudsend 15 April 1917 is hij den
 heldendood gestorven bij de bevrijding van zijn
 land op 15 April 1945 en den 19en April
 d.a.v. begraven op het R.K. Kerkhof
 te Sneek.

Op een gevallen held is Christus' woord van toe-
 passing Goede en trouwe knecht; over weinig zijt
 ge getrouwd geweest, over veel zal ik U stellen;
 ga binnen in de vreugde uws Heeren.
 Trouw aan God was de gevallene in zijn innerlijke
 geloofsovertuiging en in zijn uiterlijk leven.
 Trouw aan zijn beroep — gewetensvol en nauw-
 gezet als hij zijn plichten vervulde in de dienst
 van anderen.
 Trouw aan de waarheid — eerlijk en open van
 karakter bemind door zijn ouders, familie-leden en
 verloofde geacht door iedereen.
 Trouw aan zijn vaderland — hij gaf zijn leven als
 een held.
 Lieve ouders, broers, zusters en verloofde ik dank
 U voor uw voorbeeld, uw steun, uw liefde. — Treurt
 niet over mij — eens zien we elkander weer.
 Onze Vader — Wees gegroet.

K 255B

Voor het gezin was het een drama, allemaal in tranen en
 van streek. Omdat er gevreesd werd voor represailles - niet
 alle Duitsers uit de omgeving waren al gevlucht - moest
 het hele gezin diezelfde avond elders onderdak gebracht
 worden. Johanna: 'We zijn naar de boerderij van Mosterman
 in Indijk gegaan en onze ouders hebben daar in een
 bed geslapen en wij allemaal in het hooi. De volgende dag
 heeft de pastoor een mis opgedragen. De begrafenis ging
 ook op een bijzondere manier: omdat de Wellebrug was
 opgeblazen, werd de kist met Jacob vanuit huis naar een
 boot gedragen die klaarlag in de Weisleat en wij als familie
 gingen ook met die boot. Via de Welle ging het naar de
 Strijtwai, waar auto's klaarstonden om ons naar Sneek te
 brengen. Jacob werd begraven op de R.K. begraafplaats in
 Sneek, waar later mijn ouders ook hun plekje kregen'.

Het heeft een tijd geduurd voor deze heftige gebeurtenis
 enigszins een plek kreeg, voor zover dat kan. Johanna
 denkt er nog wel eens aan terug: 'Met name ús mem had
 het er moeilijk mee, was vaak verdrietig en veel aan het
 bidden, maar mijn vader ook hoor, die heb ik ook wel zien
 huilen. Ze hebben wel altijd gezegd dat ze veel steun aan
 het geloof hadden. Heit vond dat het op een gegeven
 moment te veel een stempel drukte op ons gezin, want
 ook de jongsten hadden het moeilijk met een altijd
 sombere en verdrietige moeder. Toen werd het wel beter'.
 Verloofde Fetsje werd inmiddels als een eigen dochter be-
 schouwd en heeft jarenlang een fijn contact met de familie
 gehouden. Ze is een aantal jaren later getrouwd met een
 weduwnaar in Sneek die vier kinderen had en is inmiddels
 overleden.

Familie Nagelhout

Op dit moment woont Johanna nog steeds in de
 Midstrjitte 53, maar daar heeft ze niet altijd gewoond. Haar
 ouders, Cornelis (Knelis) Nagelhout geboren in 1883 en
 Helena Maria (Hotske) Bleeker trouwden in mei 1916. Er
 kwamen 9 kinderen, eerst vier jongens, daarna vijf meisjes.
 Jacob was de oudste, daarna Siebren, Fimme en Wijbe en
 de meisjes Beitske, Johanna, Boukje, Dine en Marieke. Ze
 vertelt: 'Mijn ouders hebben eerst een tijd in een klein

huisje gewoon ingeklemd tussen de Wide- en de Nauwe
 Steech. Dat is allang afgebroken. Het werd op een
 gegeven moment ook wel krap met zoveel kinderen. Ik
 was 10 toen we hier in de Midstrjitte gingen wonen; dit
 was een huis van de kerk. Voordat wij hier kwamen,
 woonden Pieter en Jitske de Jong er. Zij hadden een
 aardappelhandel en ik weet nog goed dat de ruimte achter
 de voorkamer hun opslagplaats was en dat het er stikte er
 van de muizen. Dus dat betekende grote schoonmaak met
 z'n allen. Heit werkte bij de boer, zijn diensttijd bracht hij
 door in het Duitse Westfalen en hij is daarna altijd
 boerenarbeider gebleven. Hij was vaak ziek, met name 's
 winters, dus mem had naast ons drukke gezin ook een
 aantal werkhuizen. Het was geen vetpot maar we hebben
 nooit honger gehad en hadden het goed en gezellig met
 elkaar. We hadden er ook geen problemen mee om mee te
 helpen in huis. Wij als meisjes moesten voordat we na
 schooltijd buiten gingen spelen eerst een stuk breien, vaak
 sokken. De jongens, en dat was wel bijzonder, zaten vaak
 sokken te stoppen. Zij deden soms, om wat bij te
 verdienen, ook klusjes bij mensen in het dorp, zoals
 'strijtwjudzen' (gras tussen straatstenen weghalen). Ik
 herinner me nog goed dat we vaak en graag met elkaar
 zongen, kerkliederen, en dan zei buurvrouw Feenstra van
 de kruidenierszaak hier op de hoek, dat ze daar altijd zo
 van genoot'.

Met enige spijt vervolgt Johanna: 'Er was bij ons thuis
 jammer genoeg geen geld om verder te leren, alleen broer
 Fimme ging naar de MULO en werkte daarna op kantoor.
 Hij is kort na zijn trouwen, in 1951, aan kanker overleden,
 dat was opnieuw een klap voor onze familie. Niet verder
 kunnen leren gold voor heel veel kinderen, zeker in
 oorlogstijd. Op oudere leeftijd haalden sommigen in ons
 gezin dat wel in. Ik ben na de lagere school ook gaan
 werken, maar tussendoor ben ik ook naar de huis-
 houdschool geweest en op orgelles bij Abraham Visser,
 hier verderop in de straat. Broer Siebren is later naar Nieuw
 -Zeeland geëmigreerd en bouwde daar een bestaan op.
 Daar ben ik nog een keer zes weken geweest, een
 geweldige ervaring. Trouwens, al mijn broers en zussen
 zijn goed terechtgekomen'.

Op de familiefoto van de familie Cornelis Nagelhout zien we op de bovenste rij v.l.n.r. Hessel (getrouwd met Boukje), Boukje, Dine, Sijbren, Marieke, Ieke (getrouwd met Wijbe), Wijbe en Johanna. Onderste rij Wim (getrouwd met Beitske), Beitske, Cornelis Nagelhout, Helena (Hotske) Nagelhout-Bleeker en Siep (was getrouwd met Fimme †).

Huishoudster

Johanna werkte als jong meisje twee jaar bij boer Bouma op Koufurderrige en daarna werd ze acht jaar huishoudster bij boer Albert Aukes in Indijk, een weduwnaar met 4 kinderen. Ze herinnert het zich als een fijne tijd: 'Ik had het daar heel goed, had ook veel vrijheid om nog de dingen te doen en te leren die ik graag wilde. Het was wel druk, maar er werd goed aan me gedacht. Ik kon heel goed met dochter Lucie en ook met de drie jongens'. In de periode daarna heeft Johanna voor haar ouders gezorgd. Zus Marieke, die tot dan toe thuis was gebleven, wilde wat anders en de anderen waren allemaal uitgevlogen. Johanna: 'Thuis helpen was niet mijn eerste keus, maar ik schikte me. Ik heb in die tijd ook drie jaar verkering gehad maar dat is uitgeraakt.

Thuis was die zorg wel nodig: 'Heit had vaak longontsteking, kon dan niet werken en lag veel in bed hier in de kamer. Hij was wel lid van een vakbond of iets dergelijks en daar kregen we tijdens zijn ziekte wekelijks of maandelijks enige financiële steun van. Dan kwam er iemand met een formulier, dat getekend moest worden, vervolgens kwam er een stempel op en dan werd het geld in een bakje gedaan. Mem kwam op een gegeven moment te vallen en heeft daarbij waarschijnlijk de heup gebroken, maar dat werd niet serieus genomen door de huisarts. Ze heeft daarna voortdurend pijn gehad bij het lopen. Heel zwaar en moeilijk voor haar'.

Na het overlijden van haar ouders, vader in 1966 op 82-jarige leeftijd en moeder ruim twee jaar later, ze werd 75, veranderde haar leven. Johanna, inmiddels net de veertig gepasseerd, moest omkijken naar werk om in haar onderhoud te voorzien. Dat was gelukkig via-via gauw geregeld en ze kreeg een baan in het Bonifatius Rusthuis in Sneek, eerst als schoonmaakster. Het was even wennen, maar al gauw had ze het er naar de zin: 'Ik ging er met de bus naar toe, bleef soms overnachten bij zus Boukje die in Sneek woonde. Het was tien dagen werken en daarna vier dagen vrij. Ik kwam al heel snel in de verzorging terecht. Mooi werk dat ik tot m'n pré-pensioen met veel liefde en plezier heb gedaan. Ik heb nog steeds contact met oud-collegas die soms langskomen of opbellen'. Dat ze niet vergeten wordt, bewijst ook een stapel kaarten die ze onlangs kreeg, deels vanwege de sterfdag van Jacob en het niet doorgaan van de herdenking, maar ook vanwege het verplichte thuisblijven in verband met de corona en dat doet haar zichtbaar goed: 'Ja, er wordt zeker nog goed aan me gedacht en dat is fijn. We hopen bij leven en welzijn de herdenking volgend jaar te houden. We zijn de 15^e april wel naar Sneek geweest en hebben bloemen gelegd op de graven van mijn ouders en Jacob'.

Hilly Westerhof